

Aldonas Pupkis

2007 metų Kalbos švaros dienos

Šių metų spalio 1–14 d. Lietuvių kalbos draugija, remiama Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, surengė antrąsias Kalbos švaros dienas. Pirmosios įvyko 2006 m. balandžio mėn. ir buvo skirtos televizijų kalbos reikalams. Pernai rudenį televizijų vadovų ir atstovų pasitarime buvo nuspręsta ateityje šią akciją rengti rudenį (ypač dėl naujų televizijų programų). Taigi šįmet, jau rudenį, irgi buvo žiūrėta kai kurių televizijų laidų*, o kartu nagrinėta periodinių leidinių kalba ir stilius. LKD sudaryta kalbininkų grupė (Vytautas Jonas Armonavičius, Antanas Balašaitis, Petras Baužys, Birutė Goberienė, Vitalija Kapsevičienė, Jonas Klimavičius, Irena Kruopienė, Algirdas Malakauskas, Alina Milašienė, Aldonas Pupkis, Marytė Slušinskaitė, Rita Urnėžiūtė, Vidas Valskys, Aloyzas Vilkys) nagrinėjo dviejų žurnalų ir dvylikos laikraščių kalbą. Buvo pasirinkti šie leidiniai: „Draugas“ (Šakių r.), „Ekstra“, „Kauno diena“, „Klaipėda“, „Lietuvos rytas“, „Lietuvos žinios“, „Panevėžio balsas“, „Raseinių žinios“, „Respublika“, „Šiaulių naujienos“, „Valstiečių laikraštis“, „Veidas“, „Vienybė“ (Akmėnės r.), „Žemaitis“ (Plungės ir Rietavo krašto laikraštis). Išsamiau apie spaudos kalbos tyrimo rezultatus – kitą kartą, o šiame straipsnyje – apie tai, kokie išpūdziai iš televizijų kalbos pasaulio.

Ką davė Kalbos švaros dienos?

2006 m. buvo užsimota daug: bent probėgšmais pasidomėti daugelio laidų kalba, atidžiau išsiklausyti į didesnių ir įtakingesnių televizijų kai kurių, ypač informacinių ir pramoginių laidų, kalbą – kalbėseną, tartį, kirčiavimą, gramatikos dalykūs. „Gimtojoje kalboje“ buvo paskėlbtas platus rašinys „Ką parodė Kalbos švaros dienos“ (2006, nr. 5, 6, 7); jis įdėtas ir į LKD, ir į Valstybinės lietuvių kalbos komisijos svetaines.

---

* Kai kurių laidų buvo žiūrėta ir antrąją spalio pusę. Duomenų šiai apžvalgai dar pateikė Irena Kruopienė ir Rita Urnėžiūtė.

Manytina, kad svarbiausias Kalbos švaros dienų rezultatas buvo netrukus kilusi nemaža diskusija dėl televizijų laidų turinio, kalbos taisyklingumo, žurnalistų ir rengėjų kalbos kultūros. Diskutavo interneto svetainių lankytojai, ne kartą rašė periodinė spauda, daugiausia „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ leidiniai. Buvo rimtų, profesionalių svarstymų, pasitaikė ir atsitiktinių, paviršutinių parašinių. Vis dėlto svarbiausia, kad tai buvo plačiausias pastaraisiais metais pokalbis apie televizijų kalbos dalykus ir visi jo dalyviai iš esmės pritarė Kalbos švaros dienų išvadoms. Matyt, svarbiausia išvada buvo padaryta „Lietuvos ryto“ „Laiko ženklų“ skiltyje: „Tokios diskusijos objekto – ar laidos, o juo labiau naujienu laidos, vedėjas privalo **tobulai mokėti nacionalinę kalbą**, niekur pasaulyje, išskyrus Lietuvą, net įsivaizduoti neįmanoma“ (2007 02 27; pabr. A. P.). Toje išvadoje kalbama ne apie vieno konkretaus žmogaus, o apie visų televizijų laidų vedėjų kalbos mokėjimą. Reikalavimas tobulai mokėti kalbą turėtų būti taikomas ir kitiems viešai kalbantiems – ne tik televizijų, bet ir radijo stočių žurnalistams, pridurkime, ir Seimo nariams bei kitiems valdininkams.

Lietuvių kalbos draugija ir Valstybinė lietuvių kalbos komisija Kalbos švaros dienomis siekė ne viešo efekto (jį gana vykusiai sukėlė žiniasklaida – parodė, koks šis reikalas svarbus visai visuomenei), o grįžtamojo ryšio; vienas iš šio renginio tikslų buvo kalbėtis su televizijų vadovais ir ieškoti būdų bendromis pastangomis šalinti bent didžiausias kalbos negeroves. Pasitarimas su televizijų vadovais ir atstovais buvo surengtas 2006 m. spalio 11 d. Kalbos komisijoje, į jį atvyko tuometinis LNK generalinis direktorius Paulius Kovas, 5-o kanalo ir BTV atstovai. Pokalbis buvo dalykiškas, konstruktyvus ir leido tikėtis būsiant gerų pokyčių. Be kita ko, buvo susitarta imti rūpintis ne tik informacinių laidų ir filmų vertimų kalba, bet ir kitų (šviečiamųjų, pramoginių) laidų kalba, – ji komercinėse televizijose būdavo paliekama be reikiamos priežiūros.

Nesulaukėme tame pasitarime nei žmonių, nei jokių žinių iš LTV ir TV3 vadovybių. Kreipėmės dar kartą: TV3 ir toliau atkakliai tylėjo ir iki šiol nėra atsiliepusi, o į LTV įsiprašėme į svečius. Ten sausio 12 d. nuvykome trys kalbininkai, kalbėjome su LTV generaliniu direktorium Kęstučiu Petrauskiu ir LTV kalbos prižiūrėtoja Lina Smolskiene. Be įprastų, seniai girdėtų abiejų pusių pasibėdojimų, išgirdome vieną tvirtą direktoriaus pažadą – „per dvi savaites padaryti „Panoramos“ vedėjų rokiruotę“. Iš tikrųjų Rimvydą Paleckį pakeitė Marijus Žiedas, bet tik po keturių mėnesių... Kitų, aiškesnių, pažadų iš generalinio direktoriaus neišgirdome.

Kalbos švaros dienų informacija ir minėta diskusija spaudoje sukėlė pačių televizijų žmonių šurmulį: skambino žurnalistai, kalbos tvarkytojai, prašė pagalbos, klausė patarimų, ko ir kaip mokytis. LNK buvo pradėtas skaityti tarties

kursas, kiti gal mokėsi individualiai. Vėliau buvo galima girdėti, kaip pagerėjo LNK žurnalistų Astos Ramoškaitės, Zigmo Zaikino, dar vieno kito kalbėsena ir tartis. Atrodo, patobulėjo TV3 žinių vedėjo Roko Petkevičiaus tartis, kiek pagerėjo LTV žurnalistės Rūtos Sinkevičienės kalbėsena, nors jos tartis dar turi nemaža trūkumų, be to, jauti, kad tyko skandavimo pavojai. Vis dėlto grupinis (auditorinis) intonavimo ir žodžių tarties mokymas nėra paveikus, ypač turint reikalą su įsisenėjusiais įpročiais. Tai pripažinta ir susitikimė su LTV vadovais, kalbantis apie LTV nuolat organizuojamus kalbos kursus. Čia reikia individualaus ir ilgo, nuolatinio darbo, taip pat nemažų pačių žurnalistų pastangų. Bet ir pāčios vėnos tos pastangos ne visada duoda rezultatų, nes gali kirstis ir su žmonių išgalėmis.

Kas iš to, kad, pavyzdžiui, LTV žurnalistė Salomėja Pranaitienė labai stengiasi, bet ji stengiasi jau ne vienas dešimtmetis, o rezultatų beveik jokių. Stengiasi gerai tarti ir kartais nenatūraliai tampo žodžius Jūratė Anilionytė (LTV), bet jos visa artikuliacinė bazė nėra išlavinta, tarimas nešvarus, yra kalbos defektas (priebalsio s tartis). Arba Rimvydas Paleckis, rodos, gana stengiasi (reikia pripažinti, tos pastangos jau yra davę šiokių tokių rezultatų), bet žargoninė kalbos prigimtis niekaip neužkerta kelio nenorminei tarčiai (pvz., *žynot, viešūmas, vyršija, vienā, su Maskvā...*), žodyno, gramatikos, kirčiavimo (*su Jonū Mėku*, lapkričio 4 d.) klaidoms.

Antra vertus, jeigu stengiamasi kalbėti bijant padaryti tarties, kirčiavimo ar kitokių kalbos klaidų, tai koks bus to kalbėjimo turinys ir apskritai kiti viešosios elgsenos dalykai? Ar laikas šunis lakinti, kai reikia į medžioklę traukti? Todėl reikėtų keisti patį požiūrį į gebėjimą laisvai skaityti tekstą, viešai kalbėti eteryje. Kaip tik derėtų paremti tuos televizijų kalbėtojus, kurie turi išsiugdę laisvą nevaržomą kalbėsena ir mintis reiškia nebijodami pačios kalbės, – jiems galima atleisti ir vieną kitą prasprūstančią kalbos negerovę (šnekamosios kalbos nesuredaguosi kaip rāšomosios) ir aiškiai juos skirti nuo tikrų kalbos darkytojų. Tikras nesusipratimas, kai kalbės valdininkų raštuose dėl kelių kalbos klaidelių į vieną gretą sustatomi, pavyzdžiui, Nijolė Oželytė ar Edita Mildažytė ir kokie kalbos darkytojai. Arba Kalbos inspekcija pagiria Rūtą Mikelkevičiūtę iš LNK, kad jai esą gerai sekasi, bet nepasako nė žodžio, kad ji viena iš televizijų skanduotojų lyderių, dar ir smarkiai trumpinanti nekirčiuotus ilguosius balsius. Šitokia vertinimo metodika kitą žmogų gali išmušti ir iš geros kalbos vėžiū, antra vertus, yra nepaveiki ir neduoda reikiamų rezultatų. Dėl to per visas televizijas iki šiol girdime srautus tikro kalbos degradavimo pavyzdžių ir jų nemažėja. Atsakomybė čia tenka ir televizijų vadovams, ir jų kalbos tvarkytojams, ir televizijų kalbos vertintojams.

Natūralios kalbos ilgesys

Galima pakartoti pernykštę mintį, kad natūraliausia, bemaž susiformavusi televizijų informacinių laidų kalba: ji turi savo stilių ir yra susiskaidžiusi pagal žanrus. Šių laidų kalbos variantiškumas palyginti nedidelis. Pavyzdžiausia čia žinių laidų vedėjų kalba. Į „Panoramą“ šįmet atėjo taisyklingos kalbėsenos, malonišios viešosios laikysenos pranešėjas Marijus Žiedas, kitose LTV žinių laidose sėkmingai kalba Deividas Jursevičius. Laidų vedėjų būrį papuošė į LNK grįžusi Gražina Sviderskytė – ji kalba net taisyklingiau už kai kuriuos tokių laidų senbuvius. TV3 pradėjo dirbti pavyzdinčiai tarianti ir kirčiuojanti pranešėja Renata Šakalytė. Taigi nauji žmonės sustiprino ir išplėtė taisyklingo kalbėjimo barus, pačią informaciją padarė suprantamesnę, įtaigesnę ir paveikesnę. Vis dėlto nereikėtų manyti, kad tai jau kalbos standartas, bendrinės kalbos etalonas. Čia nederėtų išleisti iš akių kelių dalykų.

Pirma, nekirčiuotų ilgųjų balsių trumpinimas. Nors ne sistemiskai, tai vienu, tai kitu, kai kurių vis patrupinama – kartais iki visai trumpų, bet dažniausiai iki pusilgių, ir į tai, matyt, reikėtų atsižvelgti ir šio reiškinio vertintojams, ir kalbos normų kodifikuotojams.

Kitas dalykas, jeigu trumpinama sistemiskai. Antai Dovilė Silkauskaitė (5-as kanalas) trumpina beveik nuosekliai (jos ir balsių *o*, *e* tarimo būdas nėra bendrinis), Rokas Žilinskas (LNK), nors pernai buvo minėtas darantis tarties klaidų, ir toliau taria trumpus, o ne ilgus ar bent pusilgius, pvz., *viriausybe*, *dalikū*, *atkurimas*, *sukilelius*, *padetis*, *pajegū*, *domenimis*, *vakariniuose* ir t. t.

Antra, kai kurie pranešėjai, taip pat dalis korespondentų kur nereikia kirčiuoja proklitikus, paprastai vienskiemenišius žodžius, kurie natūralioje kalboje šliejasi prie žodžių, einančių po jų, ir yra netekę kirčio. Taip kirčiuojama dažniausiai ne pasakojant, o skaitant tekstus. Šis reiškinys būdingas, galima sakyti, daugeliui įvairių laidų skaitovų ir dėl to kenčia šnekamosios kalbos natūralumas, pvz.: [gėlės] *dingsta prieš Motinos dienos šventes*; žuvo *apie šimtą žmonių*; tyrimo *dėl* buvusio savanorio žūties; *Po* ilgai laukto susitikimo; vyksta derybos *dėl* Kosovo provincijos statuso; susimušė *sū* policijos pareigūnais; Oro temperatūra *nuo septynių iki dvylikos laipsnių šilumos* ir t. t.

Kalbės natūralumo lauktina ir iš kito žanro informacinių laidų – (savaitės) įvykių apžvalgų. Iš tikrųjų čia galėtume minėti tik vieną solidžią kalbą kalbantį vedėją – Virgį Valentinavičių (tiesa, kartais kiek patrupinantį balsius, apsirinkantį dėl kokio kirčio ar padarantį ir didžiąją kalbos klaidą, pavyzdžiui, tarinio įnagininko); savo kalba jis gerokai lenkia kitų panašaus žanro laidų vedėjų kalbą. Pati prasčiausia, gal prastesnė ir už Rimvydo Paleckio, – Jolantos Butkevičienės (TV3) kalba: visai išklibusi tarties sistema, daroma nemaža

kirčiavimo klaidų. Vedėja paprastai nusileidžia iki prastos kalbos pašnekovų lygio ir, sakykim, kalbėdama su Uspaskichu griebiasi rusiškos frazeologijos, paskui jį kirčiuoja *su Pāksu* ir pan. Atrodo, kad nuo pernai ne tik nesitaisoma, bet einama vis prastyn.

5-o kanalo savaitės įvykių laidos vedėjas Saugirdas Vaitulionis kalba nepra-stai – gana gera tartis ir intonacija. Tačiau yra kirčiavimo klaidelių, į akis krinta nelabai valdoma artikuliacija, trūksta kalbinio ir žurnalistinio įtaigumo. Palaida, nedarni, kartais net nesuprantama pokalbių laidos vedėjo Dainiaus Radzevičiaus kalba.

* * *

Toliau televizijų kalbą tikslinga apžvelgti ne pagal laidų žanrą, o pagal kalbos reiškinius: žargoną, skandavimo dalykū ir intonacijos bėdas – visa, kas kalbą daro nenatūralią, žeidžia jos prigimtį, veda prie išsigimimo.

Apie **žargoną** televizijoje galima kalbėti įvairiais požiūriais. Čia neminėsi-me tam tikrų žargono apraiškų reklamoje, neliesime specialių žargoninių pra-moginių laidų (Le Broniaus, Šapranausko ir kt.), kur įvairių kalbos lygmenų žargonū tiesiog mėgaujamasi – net ir ten, kur nei dalykiškai, nei meniškai nėra tikslinga. Šias laidas žiūri ir mokyklinio amžiaus vaikai ir labai mėgsta tuos veikėjus mėgdžioti. Mums rūpi vadınamųjų rimtųjų laidų žargonas, daugiau-sia iš tarties ir kirčiavimo srities. Žargoninės tarties pavyzdys būtų BTV filmų garsintojas Dainius Martinaitis. Jo žargoną iš karto gali atpažinti: *ejáu pas sávč m^uotina; k^uoks aš netašítas stóbrís; biega i zona; reikiejo, patikiek, kūr*. Dar ir kirčiavimo klaidos... Nuo jo netoli žengusi LTV žurnalistė Joana Lapėnie-nė (pvz., *projektús, kūriomýs, sunkú, pyrko, túrtas, komytėtas, konstytūcija* ir t. t.). Žurnalistei pernai buvo nurodytos tarties klaidos, pateikta pratimų mokytis, paskui gal kokį reportažą ir pavyko surengti sklandžiau, bet dabar vėl tie pa-tys dalykai, gal net dar ryškiau. Prie jų šliejasi ir LTV filmų garsintojas Darius Gumauskas – apie jo žargoną sausio 12 d. buvo kalbėta minėtame susitikime, deja, vežimas nė iš vietos.

Kirčiavimo žargonininku (nors ir tartis raiša) galima vadinti Andrių Rožicką (TV3) – taip suniokotą kirčiavimo sistemą, tiesą sakant, retai kada viešai išgirsi, pvz., *dócentas, su daininiñku, móstu, dešimtmėčius, liñksnius, penktókus* ir t. t.¹

¹ Pavyzdžiai iš spalio 21 d. laidos.

Kažin kaip išeina, kad vertindami šio tipo kalbos darymus, vis nepataikome į koją su Kalbos inspekcija, plg. lapkričio 2 d. informaciją „Respublikos“ priede „TV publika“: „Anksčiau pylos gaudavęs TV3 laidos „Penktokų iššūkis“ Andrius Rožickas **gerokai pasitaisė**. Be kirčiavimo klaidų, jis vartojo neteiktiną vertinį *taip vadinamos* [...]“ (pabr. A. P.).

Nuolat buvo kartojamas išvirkštinis kreipimasis *prašome pateikime (prisipažinkime...)*. Laidos kokybę, matyt, apibūdintų ir nemokšiška suformuluotas gramatikos klausimas: „Kuris linksnis neturi priesagos?“ Pasirodo, reikėjo atsakyti: „Šauksmininkas *Vytuk!*“

Kitos rūšies žargonų virsta virtūvinio kalbėjimo stiliaus perkėlimas į viešąją erdvę, neretai peržengiantis kalbinės komunikacijos ribas – televizijos kalbėtojo vietomis jau negalima suprasti. Šitaip mala Lavija Šurnaitė LTV pramoginėje informacinėje laidoje „Labas vakaras“. Anksčiau dėl panašios kalbėjimo manieros spaudoje žiūrovų buvo peikiama Neringa Skrudupaitė, bet paskui žurnalistė susiėmė ir pasitaisė – nepaisant šiokių tokių tarties nelygumų, dabar kalba aiškiai ir suprañtamai. Vasarą „Literatūroje ir mene“ (liepos 13 d.) Silvestras Gaižiūnas smarkiai išpeikė LTV žurnalistės Jolantos Paškevičiūtės kalbą, ypač dėl praryjamų skiemenų, bet jos riktų negalima nė lyginti su Šurnaitės kalbėjimu. Antai tariama *pentanio* (suprask – *penktadienio*), *savaidgli* (–*savaitgalį*), *būtna žėkte* (–*būtinai žiūrėkite*), *mlnu vėl su jum sveikntis* (–*malonu vėl su jumis sveikintis*), *vista pr vienakti* (–*vysta per vieną naktį*), *klba lbai džnai* (–*kalba labai dažnai*) ir t. t. O ir kirčiavimo klaidų gausu, jas vainikuoja kirčiavimas *kasa bulvės...* Prasta kalba per visus plyšiūs lenda ir tada, kai LTV vadovai siunčia šią darbuotoją į reprezentacinius renginius, rodomus ir per televiziją.

Iš tiesų „Labo vakaro“ vedėjos kalbėsena nepakartojama, su ja galėtų lygintis nebent Marijonas Mikutavičius, kalbantis (ir dainuojantis!) kitokia, bet vis tiek priebalsine kalba. Kad būtų oro žmogaus kalbos garsams sudaryti, tarp priebalsių atsiranda redukuotų įprasto balsyno liekanų. Panaši, bet savaip išskirtinė Nerijaus Kesmino kalbėsena ir čia, palyginti su praėjusiais metais, nieko naujo – beliktų perrašyti pernykščius „Gimtojoje kalboje“ cituotus pavyzdžius. Nauja nebent tai, kad dėl Kesmino tarties (ne pačios kalbėsenos) pagaliau žodį tarė Kalbos inspekcija, nors jos vadovams dėl šio komentatoriaus tarimo *polėjas, ginėjas* esu baksnojęs gerą dešimtmetį.

Ta pačia próga pasakytina, kad panašūs pavojai gresia žurnalistėms Ievai Kašauskaitei (LTV), Jurgitai Gižaitėi (5-as kanalas), ir nors jų kalba toli šaukia nėra žargoniška, vis dėlto ryškus ilgųjų balsių, ypač galūnėse, trumpinimas kalbą gali daryti nesuprantamą.

Krepšinio mėgėjams graži staigmena – naujas varžybų komentatorius Giedrius Kubilius su sāvita kalbėsena ir netikėtais gyvos kalbos intarpais. Galima jam prikišti vieną kitą kirčiavimo klaidelę (nesisteminio pobūdžio tarmybę), tarminį akcentą, bet svarbiausia – nėra žargono, koks, pavyzdžiui, lenda iš 5-o kanalo krepšinio komentatoriaus Marijaus Budraičio kalbos.

Nenatūrali yra **skanduojuama kalba** – ji tikra šnekamiosios kalbos liga. Nors apie tai pernai buvo ir rašyta, ir kalbėta, bet šitokios kalbėsenos ne mažėja,

o, atrodo, net gausėja. Visa tai kyla iš nemokėjimo normaliai skaityti teksto, tinkamai dėlioti loginių kirčių ir deramose vietose daryti pauzių.

Šiame gausiame skanduotojų būryje nepralenkama, atrodo, Audrė Kuda-bienė. Jau senokai su ja buvo dėl to kalbėtasi, patarta, kaip sakyti tekstą, ir vienoje kitoje laidoje buvo pradėję rasti įmanomos kalbos. Bet dabar vėl tas pats: *Kitoje gatvės pusėje*. *Parduotuvėje*. *Dirbusi moteris pasakojo*. ...; *Štai čia*. *Iviko avarija*. „Srovėse“ ar ji, ar kita, taip pat skanduotoja, kirčiavo *Gražvėda, kadrus, kelišnes, stipriai* (prieš.) ir daug kitų. Visai nepatenkinama balsių tartis – dažnai neskiriami net kirčiuoti ilgieji nuo trumpųjų.

Toks pat ar panašus skandavimas būdingas Daivai Tamošiūnaitei (LNK), Jovitai Valeikaitei (TV3), LTV „Emigrantų“ žurnalistėms (laidos rengėjai pavardžių nerašo)... Jų ir tartis dažnai nepatenkinama.

Dar didesnis vadinamosios **mokyklinės intonacijos** žurnalistų būrys. Antai LTV žurnalistė Reda Gilytė ilgiausio teksto kiekvieną sakinį baigia vis kylančia intonacija ir nuleidžia balsą tik viso teksto pabaigoje. Panašiai kalba TV3 korespondentas Artūras Anušis, tik jo intonacija ir pačiame sakinyje suvelta, nejaūčiama loginių kirčių vietos, prasta tartis. Netikusios intonacijos, apskritai intonacinė sumaištis, dažnai žargoniška tartis skamba TV3 žurnalistu Svajūno Juškos reportažuose. Ar ne pačią mokyklinės intonacijos viršūnę yra pasiekęs 5-o kanalo žurnalistas Vadimas Staniulėnas (jo ydinga ir tartis, daug ką sako ir kirčiavimas *Trākus*). Nuosekliai mokykline intonacija kalba Jurgita Barzdžiuvienė (TV3; daroma ir didelių kirčiavimo klaidų). Apmaudu, kad geros kalbėsenos, taisyklingos tarties LTV Klaipėdos korespondentė Asta Kažukauskienė iki šiol nėra išmokusį tinkamai pasakyti sakinio pabaigos – balsas vis lieka pakibęs intonavimo viduryje – nėra kaip reikiant nuleidžiamas. Sakinių pabaigoje balso nenuleidžia ir „Panoramos“ sporto žurnalistė Brigita Virbalytė².

Simona Stanapėdytė (LTV orai), priešingai, balsą nuleidžia ten, kur normalioje kalboje jis kaip tik turi būti iškeliamas. Tai netikusio intonavimo ir skandavimo samplaika: *Kitos savaitės pradžioje*. *Pirmadienį*. *Palis*; *Per Lietuvą*. *Šiandien sliūks...* O visą orų prognozę baigia maždaug taip: *Šiā.n ape orus viskas. Ikitous* – čia ir abiejų orininkų tarties pavyzdys. Beje, mes to LTV nuolat laukiamo lietaus (sniego, vėtros, šalnų...) tikrai nelaukiame – visa tai savaime ateis, bet orininkės vis – *sulauksime* ir *sulauksime...*³

² Žurnalistė turi kalbos ydą – grebluoja. LTV vis priglaudžia kalbos defektininkus, – yra švepluojančių, net keli turi nosinio kalbėjimo ydą (tokių yra ir kitose televizijose), ne taip seniai atsirado ir grebluotoja.

³ Orų prognozės per televiziją ir įvairias radijo stotis – atskira labai apleista sritis. Čia išsiskiria tik Naglis Šulija (TV3), gebantis įtaigiai ir gana taisyklingai bendrauti su žiūrovais. Kitiems kviestiniams sinoptikams trūksta ir to, ir to. Antai Judita Liukaitytė pseudozanavykiška kalbėsena (trumpu žodžio galu, tarimu *kiētūris, šieūrės* ir pan.) ir bejausmė negyva intonacija tik trukdo perprasti informacijos turinį. Per radiją pilna visokių akcentų – net ir slaviškų, kur tik žodžiai lietuviški, ir šiaip bėgalės nebendrinės kalbos.

Dar pora problemišku kirčiavimo dalykų.

Televizijų ir radijo stočių laidose negailestingai naikinama trečioji vardažodžių kirčiuotė: jų vienaskaitos įnagininko ir daugiskaitos galininko vis dažniau kirčiuojama ne šaknis, o galūnė. Vien atsitiktinai spaudant pultelį neseniai teko girdėti: *vienù, aiškiàs, skirtàs, pirmùs (LTV), su pamainà, su žmonà, pirmùs, skirtùs, uždirbtùs, smulkiàs (LNK), su aukštà, su vienù, pirmùs, neaiškiùs, išbartàs, viltùs (TV3), ožiù, pirmùs (BTV), padirbtù*. Rodos, pernai tikrai tiek nebuvo. Anksčiau tokios klaidos būdavo prilyginamos žargonui. Dabar apie tai mažai kalbama, reikėtų dažniau priminti.

Antra, televizijų ir radijo stočių kalbėtojų kalboje smarkiai plinta veiksmažodžių būsimąjo laiko 3 asmens bemetatonis kirčiavimas, pvz., *láuks, šáuš, ke-liáuš, sumáuš, tráuksis* ir pan. Tai irgi stabdytinas reiškinys.

Vietoj išvadų

Šioje apžvalgoje daugiausia bėdota dėl bendresnių televizijos kalbos dalykų, neiškelta gerų, sektinų pavyzdžių. Tie pavyzdžiai niekur nedingo, jų nemaža pernai minėta. Deja, vienas kitas neprastas TV kalbėtojas traukiasi, pereina į kitą darbą, ateina daug naujų, bet iš jų nedaug tikrai pavyzdinių. Atrodo, kad sužalotos kalbos televizijose ne mažėja, o daugėja. Kalbà televizijose netobulėja turbūt ir ne vien dėl nepakankamo vadovų rūpesčio. Matyt, pasiduodama bendram dvasinio gyvenimo sąstingui, daug kur dirbama iš inercijos. Tad labiausiai ir reikėtų visų noro ir pastangų keistis: ir pačių televizijų, jų vadovų ir darbuotojų, ir televizijų kalbos prižiūrėtojų (vidinių ir išorinių). Iš tikrųjų kolei kas Kalbos inspekcijos rašinėjimai dėl televizijų kalbos negerovių nėra paveikūs ir neduoda norimų rezultatų. Žmonėms sunku keisti darbo įgūdžius ar trūks-ta kompetencijos – kas dabar žino, bet jeigu norima tikrai pagelbėti kalbai, reikia iš esmės pertvarkyti darbą.

Būtinà ir vidinės televizijų kalbos priežiūros reforma arba bent naujas požiūris į savo darbą ir pareigas – tą rodo ir šioje apžvalgoje minėti faktai. Kaip vos ne pusmetį galėjo apsikęsti kalbos tvarkytojai, praleisdami į ekraną reklamos kirčiavimą *Neptūnu* ar neseniai ilgai skambėjusį žargoną *Vilpra, ko gero, dydžiausias šilumos įrangos pasirinkimas*? Pernai baksnota dėl suprastėjusios reklamos kalbos, bet ji prastėja ir toliau – ar čia aplaidumas, ar normų neišmanymas? Televizininkai nesidomi, neskaito to, kas tiesiogiai jiems skiriama – nė nemāno nykti šimtus kartų aprašytos, pernai irgi minėtos kalbos

etiketo ydos, pavyzdžiui, dėkojimas *didelis ačiū* ir *ačiū labai*, prašymas *pasakykite prašau*. Ko norėti, jei pačios LTV kalbininkės kalbos laidoje neišgirsi sakant *prašom pasakyt*, o tik vis *prašome pasakyti, prašau pasakyti, net pasakykite prašome...*

Būtų gerai, jei kas su šiomis mintimis nesutiktų, ką paneigtų, pasiūlytų ką kitaip. Bet keistis vis tiek reikia, nes netekamas vanduo ima virsti pelke.

„Gimtoji kalba“, 2007 11 3–11